DE ZESDE LIJN

Patrizio Pongini

Psychologische thriller

Proloog: De man die zijn dood kwam voorspellen

De man had nog negen dagen te leven.

Patrizio wist dat niet. Hij had geen bovennatuurlijke gave waarmee hij de dood kon herkennen en evenmin beschikte hij over de helderziendheid die sommige van zijn cliënten hem toeschreven. Hij had alleen een buitengewoon goed geheugen, een scherpe opmerkingsgave en een toenemende belangstelling voor de duistere kanten van het menselijk gedrag. De bezoeker zat tegenover hem in een lederen fauteuil. Hij was een jaar of vijfenvijftig, droeg een donkerblauw maatpak en had het soort handen dat Patrizio associeerde met mensen die hun hele leven bevelen hadden gegeven. Zijn horloge kostte vermoedelijk meer dan het jaarinkomen van zijn Chinese schoonmaakster die tweemaal per week het kantoor kwam onderhouden. Op het lage tafeltje tussen hen lagen drie oude Chinese munten.

'Gelooft u werkelijk dat u mijn toekomst kunt voorspellen?' vroeg de man.

'Waarom zou u anders hier zijn?'

'Nieuwsgierigheid.'

'Nieuwsgierigheid is zelden de werkelijke reden waarom mensen mij bezoeken.'

De man glimlachte.

'U bent nogal zelfverzekerd.'

'Dat zeggen mijn cliënten vaker.'

'En hebben ze gelijk?'

'Meestal.'

Patrizio sloeg zijn benen over elkaar en keek naar de klok boven de deur. Het was elf minuten over drie. Het consult had om drie uur moeten beginnen. De man was te laat gekomen, had zich niet verontschuldigd en had de secretaresse op een toon aangesproken die Patrizio niet beviel. Dat laatste had hem onmiddellijk geïrriteerd. Niet omdat hij bijzonder begaan was met het lot van zijn secretaresse, maar omdat hij een grondige afkeer had van mensen die hun maatschappelijke positie gebruikten om anderen te vernederen. Die afkeer had hem in de loop der jaren meer dan eens in moeilijkheden gebracht.

'Wat is uw vraag?' vroeg hij.

'Dat vertel ik u liever niet.'

'Dan kan ik u niet helpen. De *Yìjīng* consulteren zonder vraag is even nutteloos als het ondergaan van een X-ray zonder zich te plaatsen in het veld van de camera.'

'Ik dacht dat een waarzegger alles wist.'

Patrizio glimlachte niet.

‘Dan hebt u de verkeerde boeken gelezen.’

Hij nam de drie munten van de tafel en legde ze voor de bezoeker.

‘De Yìjīng is geen kristallen bol. Het is een systeem van veranderingen. De vraag die u stelt, bepaalt welke elementen van het hexagram relevant zijn. Zonder vraag ontbreekt het referentiepunt.’

‘Hexagram?’

‘Een figuur van zes horizontale lijnen. Onderbroken of ononderbroken. Yīn of Yáng. Zes plaatsen, vierenzestig mogelijke combinaties.’

‘En die vertellen mij of ik morgen de lotto win?’

‘Neen. Maar wanneer u wilt weten of een investering een gunstige ontwikkeling zal kennen, kan ik uw vraag binnen het systeem onderzoeken.’

De bezoeker haalde een zilveren sigarettenkoker uit zijn binnenzak.

‘Mag ik?’

‘Neen.’

De man keek hem verbaasd aan.

‘U bent niet erg commercieel ingesteld.’

‘Ik verkoop geen sigaretten.’

Even bleef het stil. Vervolgens begon de bezoeker te lachen, maar zijn lach klonk geforceerd.

‘Goed. Mijn vraag betreft een zakelijke overeenkomst.’

Patrizio schoof een blanco blad naar zich toe.

‘Welke overeenkomst?’

‘Een overname.’

‘Van een onderneming?’

‘Van een bedrijf dat momenteel financiële moeilijkheden heeft.’

‘En wat wilt u precies weten?’

‘Of de transactie voor mij voordelig zal zijn.’

‘Dat is een duidelijke vraag.’

De man nam de munten op.

‘Wat moet ik doen?’

‘Houd ze tussen uw handen. Denk aan uw vraag. Wanneer u er klaar voor bent, werpt u ze op tafel.’

‘Dat is alles?’

‘Voorlopig.’

Met een zacht gerinkel vielen de drie Chinese munten op het houten tafelblad. Patrizio noteerde de uitkomst. De procedure herhaalde zich zesmaal. Bij iedere worp berekende hij de lijnwaarde en tekende hij de overeenkomstige lijn op zijn blad. Hij werkte van beneden naar boven, precies zoals zijn Chinese leermeesteres hem jaren geleden had onderwezen. Na de zesde worp bleef hij enkele ogenblikken naar de figuur kijken.

‘Interessant’, zei hij.

‘Wat?’

‘Er zijn wijzigende lijnen.’

‘Is dat goed?’

‘Dat hangt af van de vraag. Wijzigende lijnen wijzen op verandering. Maar verandering is niet noodzakelijk gunstig.’

Patrizio nam een tweede blad.

‘Om uw vraag te onderzoeken, moet ik eerst bepalen welke relatie van toepassing is. In de Wénwángguà gebruiken we daarvoor de Liùqīn, de zogenaamde zes relaties.’

‘En wat zegt dat over mijn overname?’

‘Voor uw vraag speelt de Qīcái een belangrijke rol. Die heeft onder meer betrekking op geld, bezit, vermogen en economisch voordeel.’

De man boog zich voorover.

‘Dus?’

‘Er zijn aanwijzingen voor verandering. Maar ik zou voorzichtig zijn met de voorwaarden waaronder u de overname wilt realiseren.’

‘Waarom?’

‘Omdat een gunstige financiële ontwikkeling niet hetzelfde is als een gunstige persoonlijke ontwikkeling.’

De bezoeker staarde hem aan.

‘U praat als een advocaat.’

‘Dat ben ik ook.’

‘Werkelijk?’

‘Ik heb rechten gestudeerd.’

‘Dan zou u moeten weten dat in het zakenleven alleen het resultaat telt.’

Patrizio liet zijn pen rusten.

‘Dat is een merkwaardige opvatting.’

‘Het is de enige die werkt.’

‘Ook wanneer anderen daarvoor de prijs betalen?’

‘Wie niet sterk genoeg is om overeind te blijven, moet niet deelnemen aan het spel.’

Daar was het. Die toon. Dat achteloze superioriteitsgevoel waarmee mensen hun eigen hebzucht tot een natuurwet verhieven. Patrizio had het herkend. Hij had het gehoord in advocatenkantoren, op ministeriële kabinetten en in restaurants waar de rekening zonder aarzelen opliep tot bedragen waarvoor anderen een maand moesten werken.

‘Hebt u personeel?’ vroeg hij.

‘Natuurlijk.’

‘Hoeveel?’

‘Een paar honderd mensen.’

‘En wat gebeurt er met hen na de overname?’

‘Dat hangt ervan af.’

‘Waarvan?’

‘Van hun nuttigheid.’

Patrizio keek hem lang aan.

‘U bedoelt hun economische rendabiliteit.’

‘Noem het zoals u wilt.’

‘Hoeveel werknemers zullen hun baan verliezen?’

‘Dat gaat u helemaal niets aan.’

‘U hebt gelijk.’

Hij borg zijn pen op. Het consult duurde nog twaalf minuten. Patrizio besprak de betekenis van de wijzigende lijnen, de verhouding tussen de relevante energieën en het belang van het tijdstip waarop de vraag werd gesteld. De bezoeker luisterde nauwelijks. Aan het einde betaalde hij en stond op.

‘Ik moet zeggen dat ik er meer van had verwacht.’

‘Dat hoor ik nog wel eens.’

‘Misschien moet u een andere job zoeken.’

‘Misschien.’

De man liep naar de deur. Patrizio wachtte tot hij zich had omgedraaid. Toen drukte hij met zijn rechterwijsvinger op de kleine blauwe knop die onder de rand van zijn bureau was aangebracht.
Hij hoorde geen geluid. Er verscheen geen licht. Niets in het kantoor veranderde. De bezoeker nam zijn jas van de kapstok en verliet zonder groeten de kamer. Patrizio bleef nog enige tijd zitten. Daarna nam hij het blad waarop hij het hexagram had getekend en legde het in een afzonderlijke map. Op de kaft schreef hij de naam van zijn bezoeker.

Hij trok een tweede dossier uit zijn kast. Het bevatte foto's van een vrouw, een kopie van een overlijdensbericht en een handgeschreven notitie. De vrouw was drie maanden eerder gestorven. Hij kende haar niet bijzonder goed. Ze was tweemaal bij hem geweest. Bij haar tweede bezoek had ze hem verteld dat sommige mensen geen recht hadden om te leven. Hij had haar toen gevraagd of ze ook zichzelf tot die categorie rekende. Ze had gelachen. Negen dagen later was ze dood.

Patrizio sloot de map. Hij keek naar zijn hand. Hij had altijd gedacht dat zijn grootste talent het begrijpen van mensen was. Gaandeweg was hij tot het inzicht gekomen dat hij nog een ander talent bezat. Hij kon zich hun afwezigheid voorstellen zonder daar het minste verdriet bij te voelen. Zijn telefoon trilde. Een bericht van een onbekend nummer.

你以为你能决定别人的命运吗？

Hij las de Chinese zin tweemaal.

‘Denk je werkelijk dat jij over het lot van anderen kunt beslissen?’

Onder het bericht stond een afbeelding. Zes horizontale lijnen. De bovenste was onderbroken. Daarnaast stond een klein kruisje. Een wijzigende Yīn-lijn. Patrizio voelde voor het eerst in vele jaren een lichte beklemming. Niet vanwege de boodschap, maar omdat hij de afbeelding herkende. Hij had datzelfde hexagram ooit gezien op een vergeeld blad papier, in een klein appartement in Brussel. Het was de figuur die Lúqiāndì tijdens hun allereerste ontmoeting had

getekend, toen zij hem voorspelde dat hij zeer binnenkort naar China zou vertrekken. Een voorspelling die amper een week later werkelijkheid was geworden.

Destijds had hij nauwelijks aandacht besteed aan de zes lijnen die zij op het papier had getekend. Hij had toen nog geen idee wat een hexagram precies betekende. Pas jaren later, toen hij zich onder haar begeleiding in de geheimen van de Yìjīng verdiepte, had hij de betekenis van die lijnen leren begrijpen. Maar waarom verscheen precies datzelfde hexagram nu opnieuw? En wie kon weten welke voorspelling Lúqiāndì hem destijds had gedaan?

HOOFDSTUK 1 De vrouw die Beijing voorspelde

Brussel, vele jaren eerder

Patrizio was vierentwintig en na zijn rechtenstudie aan de KU Leuven had hij besloten zich verder te verdiepen in de Aziatische talen en culturen. Zijn keuze was op Japanologie gevallen, een beslissing die zijn vader Hugo met belangstelling, maar ook met enige verbazing had ontvangen.

‘Waarom Japans?’ had zijn vader hem op een avond gevraagd.

‘Omdat Japan me fascineert. De taal, de geschiedenis, de cultuur. Het is een wereld die me bijzonder aanspreekt.’

Hugo had bedachtzaam geknikt.

‘En waarom geen Chinees?’

Patrizio had hem verbaasd aangekeken.

‘Chinees? Waarom zou ik Chinees gaan studeren?’

‘Omdat China de toekomst is, jongen. Japan is economisch al een grootmacht, maar China staat nog maar aan het begin van zijn ontwikkeling. Over enkele jaren zullen Europese ondernemingen mensen nodig hebben die niet alleen het recht kennen, maar ook de Chinese taal en de plaatselijke gebruiken begrijpen.’

‘Dat klinkt alsof je voor mij al een carrière hebt uitgestippeld.’

Zijn vader had geglimlacht.

‘Ik geef je alleen iets om over na te denken. Uiteindelijk moet je zelf beslissen welke richting je leven uitgaat.’

Patrizio had er verder weinig aandacht aan besteed. Hij kende zijn vader als een ondernemende man met een scherp gevoel voor zakelijke kansen. Dat Hugo belangstelling had voor de economische ontwikkelingen in China, verbaasde hem dan ook niet.

Zijn vader sprak zelden over zijn eigen werk. Hij kende mensen in de haven, in de financiële wereld en bij ondernemingen die hun activiteiten naar het buitenland uitbreidden. Wanneer Patrizio vroeg wat die contacten precies met elkaar te maken hadden, kreeg hij doorgaans hetzelfde antwoord: dat men in het zakenleven nooit wist welke kennismaking later van pas kon komen.

Soms rinkelde laat op de avond de telefoon en sloot Hugo de deur van zijn werkkamer. Patrizio hoorde dan namen van havens, buitenlandse banken en een zakenpartner die iedereen eenvoudigweg 'Michel' noemde. Wanneer hij vroeg wie die Michel was, antwoordde zijn vader dat sommige relaties in het zakenleven beter niet tot het avondeten werden toegelaten.

Toen Patrizio een jaar of twaalf was, had Hugo hem leren schaken. Zijn vader speelde nooit snel. Hij wachtte tot de jongen zich op een zet had vastgelegd en vroeg dan, met een glimlach die Patrizio zowel bewonderde als vreesde: ‘Ben je zeker?’ Als Patrizio zijn stuk terug wilde nemen, schudde Hugo het hoofd. ‘Een beslissing is pas van jou als je er ook de gevolgen van draagt.’ Het had verstandig geklonken. Wat Patrizio pas jaren later zou beseffen, was dat Hugo de partijen meestal al had voorbereid. Hij liet zijn zoon kiezen tussen mogelijkheden die hij zelf had gecreëerd.

Eén keer had Patrizio gewonnen. Hij was zo trots geweest dat hij de stukken in hun eindpositie had laten staan, tot zijn moeder hen voor het avondeten riep. Hugo had hem over het hoofd gestreken. ‘Zie je wel? Uiteindelijk moet je het zelf doen.’ Patrizio had die woorden jarenlang bewaard als het mooiste compliment dat zijn vader hem ooit had gegeven.

Een paar weken voordien had zijn vader nog terloops gevraagd of hij zich ooit een functie in Azië kon voorstellen. Patrizio had daarbij meteen aan Japan gedacht. Zijn vader had slechts geknikt, alsof het onderscheid tussen Japan en China voor hem van ondergeschikt belang was.

Patrizio werd gedreven door een intellectuele nieuwsgierigheid die hem voortdurend naar nieuwe horizonten voerde. Japanologie bracht hem in aanraking met een wereld waarin taal, schrift, geschiedenis en filosofie zo nauw met elkaar verweven waren dat hij steeds sterker het gevoel kreeg dat Japan op hem wachtte. Hij was gefascineerd door de precisie van het Japanse schrift, de verfijnde maar ingewikkelde maatschappelijke omgangsvormen en de bijzondere manier waarop een taal het denken van haar sprekers kon beïnvloeden. China kende hij toen nauwelijks. Dat zou veranderen.

Op een regenachtige donderdagmiddag in november zat hij in een klein Chinees restaurant in Brussel toen een vriend hem vertelde over een Chinese vrouw die de toekomst kon voorspellen.

‘Ze woont hier niet ver vandaan’, zei zijn vriend.

‘Hoe heet ze?’

‘Dat weet ik niet meer, maar ze heeft een kantoor vlak bij de Place Madou.’

‘Wat doet ze precies?’

‘Ze gebruikt een oud Chinees boek. De Yìjīng.’

Patrizio had de naam al eens gehoord.

‘Het Boek der Veranderingen?’

‘Juist.’

‘En jij gelooft daarin?’

‘Ik weet niet wat ik moet geloven. Maar ze heeft mij iets verteld wat ze onmogelijk kon weten.’

Patrizio roerde in zijn koffie.

‘Dat zeggen mensen altijd wanneer ze bij een waarzegger zijn geweest.’

‘Je hoeft er niet in te geloven. Ga gewoon eens langs.’

Wat zijn vriend er niet bij vertelde, was dat hij de naam van de waarzegster had gekregen via een oudere zakenrelatie. Voor Patrizio maakte dat toen geen verschil. Achteraf zou hij zich juist dat kleine detail herinneren.

Een week later zat hij tegenover Lúqiāndì. Ze was een Chinese vrouw van middelbare leeftijd met een opmerkelijk rustige uitstraling. Niet de soort rust die voortkomt uit verlegenheid of onverschilligheid, maar de zelfbeheersing van iemand die gewend is eerst te luisteren en pas daarna te spreken.

Haar kantoor bevond zich in een appartement op de tweede verdieping van een oud herenhuis. Er stonden enkele houten stoelen, een kleine tafel en een boekenkast waarin Chinese en Franse werken door elkaar stonden. Aan de muur hing een kalender met Chinese karakters. Nergens zag Patrizio de gebruikelijke attributen die hij met waarzeggerij associeerde. Geen kristallen bol. Geen wierook. Geen Boeddhabeeld. Geen mysterieuze muziek. De vrouw begroette hem in het Frans.

‘Vous parlez chinois?’

‘Neen. Maar ik spreek Japans.’

Ze glimlachte.

‘Dan zult u het Chinees gemakkelijker leren dan de meeste Europeanen.’

‘Waarom denkt u dat ik Chinees zal leren?’

‘Dat heb ik niet gezegd. Ik zei dat u het gemakkelijker zou kunnen leren.’

Patrizio lachte. Hij mocht haar onmiddellijk. Ze stelde zich voor als Lúqiāndì en vroeg hem waarom hij gekomen was.

‘Nieuwsgierigheid’, antwoordde hij.

‘Dat is geen vraag.’

‘Moet ik een vraag stellen?’

‘Wanneer u de Yìjīng wilt consulteren, wel.’

‘Dan zou ik willen weten waar mijn professionele toekomst ligt.’

Ze keek hem even aan.

‘Dat is erg ruim.’

‘Ik ben jurist. Ik heb Japanologie gestudeerd. Maar ik weet nog niet goed wat ik met die combinatie moet aanvangen.’

‘Bent u tevreden met uw leven?’

‘Dat is een andere vraag.’

‘Misschien is het dezelfde.’

Hij zweeg. Ze nam drie Chinese munten uit een doosje en legde ze op tafel.

‘Kent u het verschil tussen Yīn en Yáng?’

‘Het vrouwelijke en het mannelijke principe.’

‘Dat is een veel te beperkte voorstelling.’

Ze nam een potlood en tekende twee horizontale lijnen. De eerste was ononderbroken. De tweede was in het midden onderbroken.

‘Yáng en Yīn zijn geen statische tegenstellingen. Ze verwijzen naar elkaar aanvullende aspecten van de werkelijkheid. Geen van beide kan op zichzelf het gehele leven verklaren. Dag en nacht, beweging en rust, licht en schaduw. Het ene krijgt betekenis door het andere.’

‘Zoals goed en kwaad?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Daar moet u voorzichtig mee zijn. Goed en kwaad zijn morele begrippen. Yīn en Yáng zijn geen etiketten waarmee u mensen kunt indelen.’

Patrizio dacht daar even over na.

‘Maar wanneer alles voortdurend verandert, moet de toekomst toch onmogelijk te voorspellen zijn?’

‘Waarom?’

‘Omdat een verandering niet vooraf vastligt.’

‘Dat veronderstelt dat u de toekomst ziet als een reeks onafhankelijke gebeurtenissen.’

‘En dat is niet zo?’

‘Volgens de leer die ik toepas, bestaat er een samenhang tussen dingen die op het eerste gezicht niets met elkaar te maken hebben.’

Ze nam de munten op.

‘Carl Jung gebruikte het begrip synchroniciteit om betekenisvolle toevalligheden te beschrijven. Maar u moet oppassen dat u synchroniciteit niet verwart met causaliteit.’

‘U bedoelt dat twee gebeurtenissen verband kunnen lijken te houden zonder dat de ene de andere veroorzaakt?’

‘Precies.’

Patrizio voelde hoe zijn belangstelling groeide.

‘Maar hoe kan een muntworp dan iets zeggen over mijn toekomst?’

‘Dat is de juiste vraag.’

Ze schoof de munten naar hem toe.

‘Wanneer u hier met een vraag zit, bevindt u zich op een bepaald ogenblik in een bepaalde situatie. Volgens deze traditie kan een hexagram worden geïnterpreteerd als een symbolische weergave van de krachten die op dat ogenblik werkzaam zijn.’

‘Hexagram?’

‘Een figuur van zes horizontale lijnen. Onderbroken of ononderbroken. Yīn of Yáng. Zes plaatsen, vierenzestig mogelijke combinaties.’

‘En wat vertelt zo’n hexagram ons dan precies?’

‘Een hexagram weerspiegelt de bijzondere eigenschappen van het ogenblik waarop het wordt gevormd. Een klok geeft ons de tijd aan en een kalender vertelt ons welke dag het is, maar geen van beide zegt iets over de krachten die op dat specifieke moment werkzaam zijn. Volgens de Yìjīng is de samenstelling van een hexagram dan ook niet louter toevallig. Zij vormt de symbolische weerspiegeling van de omstandigheden die dat ogenblik kenmerken.’

‘Dus volgens u bestaat toeval niet?’

‘Wat wij toeval noemen, is misschien slechts een samenhang die wij nog niet kunnen doorgronden. Volgens de oude Chinese wijsheid verlopen gebeurtenissen niet onafhankelijk van elkaar, maar staan zij met elkaar in verband door de voortdurende wisselwerking van Yīn en Yáng en de krachten die het universum beheersen. Carl Jung sprak in dat verband over synchroniciteit, of betekenisvol toeval. Ook de manier waarop de munten vallen wanneer wij ze werpen, kan vanuit die gedachte betekenis hebben.’

‘Maar dat is geen wetenschappelijk bewijs.’

‘Heb ik beweerd dat het dat was?’

‘Neen.’

‘Goed. Dan kunnen we verder.’

Patrizio glimlachte. Hij hield van mensen die zich niet lieten intimideren door zijn vragen.

‘Denk aan uw professionele toekomst’, zei ze.

Hij nam de munten tussen zijn handen.

‘En nu?’

‘Werpen.’

De munten vielen op de tafel. Ze noteerde de uitkomst. Zesmaal moest hij de handeling herhalen. Toen tekende ze een figuur van zes lijnen en raadpleegde een kalender. Ze werkte methodisch, bijna boekhoudkundig. Patrizio zag hoe ze Chinese karakters links en rechts van de lijnen schreef.

‘Wat betekenen die tekens?’

Ze antwoordde niet, maar liet haar blik een poos op het blad rusten. Een nauwelijks merkbare aarzeling trok over haar gezicht. Vervolgens keek ze vluchtig naar de gesloten bureaulade, alsof zich daarin iets bevond wat de munten haar niet konden vertellen. Pas daarna richtte ze haar ogen weer op Patrizio.

‘U zult zeer binnenkort naar China vertrekken.’

Patrizio barstte in lachen uit.

‘China?’

‘Ja.’

‘Waarom niet Japan? Ik spreek Japans, geen Chinees.’

‘Ik vertel u wat ik hieruit afleid.’

‘En wanneer zou dat gebeuren?’

‘Binnenkort.’

‘Hoe binnenkort?’

Ze keek hem aan.

‘Zeer binnenkort.’

Hij schudde zijn hoofd.

‘Dat lijkt me uitgesloten. Ik heb geen enkele reden om naar China te vertrekken.’

‘Dat weet ik.’

Ze had het met zo weinig nadruk gezegd dat Patrizio de woorden nauwelijks opmerkelijk vond. Toch zou hij zich later afvragen of daarin niet haar eerste echte vergissing schuilde: niet in wat ze voorspelde, maar in wat ze al wist.

‘En toch voorspelt u het?’

‘Ja.’

Hij betaalde het consult en verliet het appartement met het gevoel dat hij een intellectueel onderhoudend, maar weinig overtuigend gesprek had gevoerd. Buiten regende het nog altijd. Hij wandelde naar het Centraal Station en nam de trein naar Antwerpen. Tegen de tijd dat hij thuis aankwam, was hij de voorspelling bijna vergeten.

Zeven dagen later ging zijn telefoon. Het was een van de vennoten van het advocatenkantoor waar hij vroeger stage had gelopen.

‘Patrizio? Heb je even tijd?’

‘Natuurlijk.’

‘We zoeken iemand die ons in Azië kan vertegenwoordigen.’

‘In Japan?’

‘Neen.’

Er volgde een korte stilte.

‘In China.’

Patrizio ging rechtop zitten.

‘In China?’

‘Ja. Beijing, om precies te zijn.’

‘Waarom bellen jullie mij?’

‘Omdat je rechten hebt gestudeerd en Japans spreekt. We hebben iemand nodig die vertrouwd is met Azië, die bereid is ter plaatse de taal en de zakelijke gebruiken te leren en die onze belangen kan behartigen.’

Patrizio wist even niet wat hij moest antwoorden. De woorden van Lúqiāndì schoten hem plotseling weer te binnen. ‘U zult zeer binnenkort naar China vertrekken.’ Hij herinnerde zich hoe hij haar voorspelling lachend van de hand had gewezen. En nu, amper zeven dagen later, kreeg hij uitgerekend een aanbod om naar China te vertrekken. Hij voelde een vreemde beklemming, alsof iets wat hij tot dan toe onmogelijk had geacht zich onverwacht voor zijn ogen voltrok.

Hij keek naar het raam. Het regende. Precies zoals een week eerder, toen hij het appartement van de Chinese waarzegster had verlaten. Was dit werkelijk toeval? Of had Lúqiāndì iets gezien wat hij zelf nog niet had kunnen vermoeden?

‘Wanneer zou ik moeten vertrekken?’

‘Zo snel mogelijk.’

Patrizio voelde zijn hart sneller kloppen. De gedachte dat hij binnenkort naar China zou kunnen vertrekken, vervulde hem met opwinding. Maar wat hem nog meer fascineerde, was dat Lúqiāndì dit amper een week eerder had voorspeld.

‘Hoe snel?’

‘Volgende maand, als alles goed gaat.’

De vennoot vertelde dat de opdracht was aangebracht door enkele Belgische investeerders met belangen in een jonge adviesonderneming in Beijing. Het kantoor moest de contractuele kant verzorgen; voor de contacten ter plaatse zocht men iemand die zowel juridisch kon denken als bereid was zich in de Aziatische zakenwereld in te werken.

‘En wie zijn die investeerders?’ vroeg Patrizio.

‘Mensen uit het netwerk van onze cliënten. De namen krijg je zodra de opdracht formeel is vastgelegd.’

Hij vond het antwoord onbevredigend, maar de onverwachte kans woog op dat ogenblik zwaarder dan zijn argwaan.

Toen het gesprek voorbij was, bleef hij enige tijd naar zijn telefoon kijken. Vervolgens zocht hij in zijn agenda het nummer van Lúqiāndì op. Ze nam op na de derde beltoon.

‘Bonjour?’

‘Madame Lú? Patrizio.’

‘Ah. De jonge jurist.’

‘Ik heb zojuist een telefoontje gekregen.’

‘Ja?’

‘Ze willen dat ik naar Beijing vertrek.’

Er viel een stilte.

‘U had het voorspeld.’

‘Dat herinner ik mij.’

‘Hoe kon u dat weten?’

‘Ik wist het niet. Ik heb alleen gezegd wat ik in het hexagram heb gelezen.’

‘Maar u hebt mijn vertrek naar China precies voorspeld.’

‘Ik heb het hexagram geïnterpreteerd, Patrizio. Meer niet.’

‘En toch is uw voorspelling uitgekomen.’

‘Misschien begint u nu te begrijpen waarom ik zoveel vertrouwen heb in de Yìjīng.’

Hij liep naar het raam.

‘Ik wil begrijpen hoe dit werkt.’

‘Daarvoor zult u eerst Chinees moeten leren.’

‘Dat was ik niet van plan.’

Ze lachte zacht.

‘Het leven houdt zich zelden aan onze plannen.’

‘Kan ik opnieuw langskomen?’

‘Natuurlijk.’

‘Wanneer?’

‘Wanneer u uit China terugkomt.’

‘Dat kan jaren duren.’

‘Dan spreken we elkaar over enkele jaren.’

Ze hing op.

Patrizio bleef met de telefoon in zijn hand staan. Hij was jurist. Hij geloofde in bewijsvoering, logica en de noodzaak om verklaringen aan feiten te toetsen. Maar de woorden van Lúqiāndì lieten hem niet los. Wat wij toeval noemen, had ze gezegd, was misschien slechts een samenhang die wij nog niet konden doorgronden. Was het mogelijk dat de zes lijnen van een hexagram werkelijk iets konden onthullen over gebeurtenissen die nog moesten plaatsvinden? Of bestond er een verklaring die hij voorlopig over het hoofd zag?

Voor het eerst begon hij te twijfelen aan zijn overtuiging dat alles wat zich in het leven voordeed, met voldoende kennis en logisch redeneren verklaard kon worden. Misschien had Lúqiāndì gelijk. Misschien waren sommige gebeurtenissen met elkaar verbonden op een manier die de menselijke geest nog niet volledig kon bevatten.

Wat hij toen niet kon vermoeden, was dat hij vele jaren later diezelfde vrouw opnieuw zou opzoeken. Niet langer om zijn professionele toekomst te kennen, maar om een veel verontrustender vraag te stellen: kon een mens weten wanneer iemand anders zou sterven? En was een voorspelling nog wel een voorspelling wanneer degene die haar uitsprak zelf voor de vervulling ervan zorgde?

HOOFDSTUK 2 De stad zonder einde

Beijing

De eerste keer dat Patrizio de Luchthaven van Beijing verliet, had hij het gevoel een wereld binnen te stappen die zich niets aantrok van zijn aanwezigheid. Hij had verwacht dat de stad exotisch zou zijn. Wat hij aantrof, was vooral een overweldigende menselijke bedrijvigheid. Auto's, fietsen, voetgangers, verkopers, taxi's en bussen bewogen zich door een stedelijk landschap dat onafgebroken leek te veranderen.

Het was koud. De lucht rook naar uitlaatgassen en steenkoolrook. Zijn chauffeur sprak nauwelijks Engels. Patrizio kende enkele Chinese woorden, maar niet voldoende om een gesprek te voeren.

‘你会说英语吗？’ vroeg hij.
Nǐ huì shuō Yīngyǔ ma?
Spreekt u Engels?

De chauffeur schudde het hoofd.

‘不会。’
Bú huì.
Neen.

Dat was de eerste les die China hem leerde. Een universitaire opleiding, een rechtendiploma en een behoorlijke kennis van het Japans hadden nauwelijks waarde wanneer hij niet eens behoorlijk kon uitleggen waar hij naartoe wilde. Hij besloot diezelfde avond dat hij Chinees zou leren. Niet slechts enkele woorden om zich tegenover taxichauffeurs verstaanbaar te maken, maar de taal zoals de Chinezen die zelf spraken. Hij wilde hun gesprekken kunnen volgen, hun manier van denken begrijpen en zich werkelijk in hun wereld kunnen verdiepen.

Drie maanden na zijn aankomst ontmoette Patrizio professor Lín (林), een gepensioneerde hoogleraar Chinese klassieke literatuur. Het gebeurde tijdens een receptie waarop hij nauwelijks iemand kende. Lín was een kleine, tengere man met zorgvuldig gekamd grijs haar. Hij droeg een enigszins ouderwets kostuum en sprak tot Patrizio's verbazing vrijwel vlekkeloos Frans.

‘Men heeft mij verteld dat u advocaat bent’, begon Lín.

‘Dat klopt.’

‘En dat u Japans spreekt.’

‘Dat klopt ook.’

‘Waarom hebt u Japans geleerd?’

Patrizio glimlachte.

‘Uit belangstelling voor de taal en de cultuur.’

‘En waarom leert u nu Chinees?’

‘Omdat ik in China woon.’

Lín lachte zacht.

‘Een opmerkelijk praktisch antwoord voor iemand die eerst Japans heeft gestudeerd uit belangstelling.’

‘Misschien. Maar mijn belangstelling voor China gaat inmiddels verder dan de taal. Ik ben me ook beginnen te verdiepen in de Chinese filosofie.’

‘Welke stroming spreekt u het meeste aan?’

‘Vooral het daoïsme.’

Lín nam een slok van zijn champagne.

‘Vertel me dan eens wat u onder de Dào verstaat.’

‘De Weg’, antwoordde Patrizio.

‘Dat is de gebruikelijke vertaling. Maar wat betekent die Weg volgens u?’

Patrizio aarzelde. De vraag herinnerde hem aan Lúqiāndì, die hem ooit op een vergelijkbare manier had uitgedaagd.

‘Misschien de richting die het leven neemt?’

‘Dat is een begin’, antwoordde Lín. ‘Maar u gaat er dan nog altijd van uit dat er een richting bestaat die vooraf vastligt.’

‘En dat is niet zo?’

‘De Dào laat zich moeilijk in één definitie vatten. U zou haar kunnen beschouwen als het beginsel waaruit de dingen voortkomen en waardoor ze voortdurend veranderen. Niet omdat iemand die veranderingen van tevoren heeft uitgestippeld, maar omdat verandering tot de aard van de werkelijkheid behoort.’

‘Dan is de Dào dus niet hetzelfde als het lot?’

‘Integendeel. Wanneer mensen over het lot spreken, bedoelen ze meestal een bestemming waaraan ze niet kunnen ontsnappen. Het daoïsme leert ons eerder aandacht te hebben voor de natuurlijke loop van de dingen en voor onze plaats daarin.’

‘Maar kan een mens tegen die natuurlijke loop ingaan?’

‘Natuurlijk. Dat doet hij voortdurend. Alleen is de vraag of hij daarmee werkelijk bereikt wat hij beoogt.’

Patrizio zweeg even.

‘Bedoelt u dat we ons beter niet tegen de omstandigheden verzetten?’

Lín schudde het hoofd.

‘Dat zou een verkeerde conclusie zijn. Niet handelen en niet forceren zijn twee verschillende dingen. De kunst bestaat erin te herkennen wanneer een handeling zinvol is en wanneer onze pogingen om alles te beheersen juist het tegenovergestelde teweegbrengen.’

Het was de eerste keer dat Patrizio iemand zo hoorde spreken over het Chinese begrip *wúwéi*, het handelen zonder geforceerd ingrijpen. De gedachte intrigeerde hem, vooral omdat zij haaks leek te staan op alles wat hij tijdens zijn rechtenstudie had geleerd. Daar had hij geleerd dat problemen konden worden ontleed, argumenten gewogen en oplossingen afgedwongen. Lín suggereerde dat niet iedere moeilijkheid zich op die manier liet overwinnen. Wat als het begrijpen van een situatie belangrijker was dan het beheersen ervan? Hun gesprek duurde uiteindelijk meer dan drie uur. De receptie liep langzaam ten einde, maar geen van beiden scheen daar aandacht aan te besteden. Ze spraken over Confucius, over Lǎozǐ en over de menselijke neiging om achter elke gebeurtenis een bedoeling te zoeken. Lín bleek een geduldig gesprekspartner, al beantwoordde hij vragen zelden zonder er eerst een andere tegenover te stellen. Uiteindelijk kwamen ze bij de *Yìjīng* terecht, het eeuwenoude Chinese *Boek der Veranderingen*.

‘Kent u dat werk?’, vroeg Lín.

‘Ik heb er in Brussel kennis mee gemaakt, bij een Chinese waarzegster. Maar hoe de methode precies werkt, begrijp ik nog nauwelijks.’

‘Veel mensen beschouwen het als een boek waarmee men de toekomst kan voorspellen.’

‘En is het dat niet?’

‘Het wordt daarvoor gebruikt. Maar wie het daartoe beperkt, mist misschien het belangrijkste.’

‘Wat dan?’

‘Dat het ons leert nadenken over verandering. Een hexagram beschrijft niet noodzakelijk wat onvermijdelijk zal gebeuren. Het kan ook zichtbaar maken welke krachten op een bepaald ogenblik werkzaam zijn en hoe een situatie zich zou kunnen ontwikkelen.’

Patrizio dacht opnieuw aan Lúqiāndì en aan de zes lijnen die zij ooit voor hem had getekend.

‘Maar als men weet hoe een situatie zich zal ontwikkelen, kan men dan niet proberen de uitkomst te veranderen?’

Lín keek hem onderzoekend aan.

‘U denkt nog altijd als een advocaat. U wilt niet alleen begrijpen wat er gebeurt. U wilt er ook invloed op uitoefenen.’

‘Is daar iets verkeerds aan?’

‘Niet noodzakelijk. Maar wie overtuigd raakt dat hij de toekomst kan doorgronden, loopt het gevaar te geloven dat hij haar ook kan beheersen.’

Die woorden bleven Patrizio bij. Toen ze afscheid namen, drukte Lín hem langdurig de hand.

‘Blijf vragen stellen, Patrizio. Vooral wanneer u denkt dat u het antwoord al kent.’

Diezelfde avond kreeg Patrizio telefoon van zijn vader. Hugo informeerde naar zijn verblijf in China, zijn taalstudie en de mensen die hij inmiddels had leren kennen. Het gesprek verliep zoals hun gesprekken gewoonlijk verliepen: vriendelijk, zakelijk en zonder overbodige uitweidingen. Na enige tijd bracht Hugo het project ter sprake waaraan Patrizio sinds zijn aankomst meewerkte.

‘En? Begin je er al een beetje je draai te vinden?’

‘Zeker. Het is allemaal nieuw, maar ik leer ontzettend veel bij.’

‘En de mensen met wie je samenwerkt? Valt dat wat mee?’

‘Voorlopig wel. Waarom vraag je dat?’

‘Gewoon uit belangstelling. Je weet dat ik zelf al jarenlang zaken doe met China.’

Patrizio vond die verklaring vanzelfsprekend. Zijn vader had een uitgebreid netwerk van zakelijke contacten opgebouwd en informeerde wel vaker naar mensen en ondernemingen die hij tijdens zijn verblijf in China leerde kennen.

‘Heb je eigenlijk al kennisgemaakt met de mensen die het project leiden?’, vroeg Hugo vervolgens.

‘Met enkelen. Waarom?’

‘Geen bijzondere reden. Het is altijd verstandig te weten met wie je te maken hebt.’

Het gesprek verschoof naar andere onderwerpen. Hugo vroeg of Patrizio voldoende tijd vond om zich verder in de Chinese taal te verdiepen en of hij zich zijn vertrek uit België inmiddels niet beklaagde.

‘Helemaal niet’, antwoordde Patrizio. ‘Ik denk dat ik hier voorlopig goed zit.’

‘Dat is het belangrijkste’, zei Hugo. ‘Je hoeft mij niets te bewijzen. Ik zou liever hebben dat je gelukkig wordt dan dat je rijk wordt.’

De woorden verrasten Patrizio. Zijn vader sprak zelden zo rechtstreeks over geluk, laat staan dat hij het boven zakelijk succes plaatste. Maar na een korte stilte voegde Hugo eraan toe:

‘Vergeet alleen niet dat je in China kansen zult krijgen die zich misschien maar één keer voordoen. Je moet ze wel weten te herkennen.’

Patrizio glimlachte. Dat klonk alweer meer als de vader die hij kende. Ze praatten nog enkele minuten verder, waarna Hugo hem een goede nacht wenste.

Pas jaren later zou Patrizio zich een merkwaardig detail van dat gesprek herinneren. Zijn vader had nauwelijks belangstelling getoond voor de aard van zijn dagelijkse werkzaamheden. Hij had vooral willen weten met wie Patrizio inmiddels contact had gelegd en welke mensen hij binnen het project had leren kennen. Destijds had hij daar niets achter gezocht. Hugo kende immers de Chinese zakenwereld en had altijd veel belang gehecht aan persoonlijke relaties. Wat Patrizio toen niet besefte, was dat zijn vader bijzonder bedreven was in het formuleren van verwachtingen alsof het vrijblijvende raadgevingen waren. Hugo hoefde hem niet te vertellen wat hij moest doen. Het volstond hem bepaalde mogelijkheden onder zijn aandacht te brengen en hem vervolgens het gevoel te geven dat hij zijn beslissingen volledig zelfstandig nam.

Na het telefoongesprek bleef Patrizio nog een tijd bij het raam staan. Buiten strekte de stad zich uit onder een waas van licht en uitlaatgassen. In de verte bewogen fietsers zich tussen auto's en voetgangers, ieder met een bestemming die voor de anderen onbekend bleef.

Hij dacht terug aan professor Lín. De oude man had hem die avond iets duidelijk gemaakt wat hij tijdens zijn jarenlange juridische opleiding nauwelijks had leren waarderen: dat een sluitende redenering nog geen waarborg bood voor een juiste conclusie. Men kon alle argumenten zorgvuldig ordenen en toch vertrekken van een verkeerde veronderstelling. Patrizio vond dat een fascinerende gedachte. Wat hem vooral was bijgebleven, was Líns overtuiging dat een mens zijn eigen redeneringen voortdurend ter discussie moest durven stellen. Niet alleen wanneer anderen ze betwistten, maar juist wanneer hij er zelf volkomen van overtuigd was. Het was een les die Patrizio uitstekend begreep. Alleen zou het nog jaren duren voordat bleek hoe weinig hij bereid was haar op zichzelf toe te passen.

De jaren in China veranderden hem. Hij leerde de taal, reisde door het land, verdiepte zich in de geschiedenis en ontmoette mensen die zijn opvattingen over de wereld blijvend beïnvloedden. Hij ontdekte dat politieke, juridische en morele begrippen die in België vanzelfsprekend leken, in China een heel andere invulling konden krijgen. Hij begon zich af te vragen of de normen waarmee hij was opgegroeid werkelijk universeel waren. Dat was op zichzelf een gezonde intellectuele ontwikkeling.

Problematischer was dat hij uit zijn groeiende scepsis een steeds persoonlijkere conclusie begon te trekken. Als morele regels grotendeels afhankelijk waren van cultuur, tijd en omstandigheden, waarom zou hij zich dan onvoorwaardelijk aan die regels onderwerpen? Hij wist dat die gedachte filosofisch onhoudbaar was. Moreel relativisme was geen vrijbrief voor geweld. Toch keerde ze terug. Vooral wanneer iemand hem vernederde. Of wanneer hij getuige was van hypocrisie. Of wanneer een zakenman met een glimlach uitlegde waarom het economisch noodzakelijk was enkele honderden werknemers te ontslaan.

In zulke momenten voelde Patrizio iets wat hij aanvankelijk voor woede hield. Later zou hij ontdekken dat het iets anders was. Een merkwaardige kalmte. Een toestand waarin hij zich de

ander als volstrekt afwezig kon voorstellen. Niet dood, nog niet. Gewoon verdwenen. Alsof de wereld een vergissing had rechtgezet.

De eerste keer dat hij daarvan schrok, was na een zakelijk diner in Beijing. Een Europese ondernemer had de hele avond opschepperige verhalen verteld over zijn avonturen in Azië. Over vrouwen. Over geld. Over contracten die hij met behulp van steekpenningen had binnengehaald. Aan het einde van het diner vertelde hij lachend dat hij een Chinese werknemer had laten ontslaan omdat die bezwaar had gemaakt tegen onveilige arbeidsomstandigheden.

‘Je moet hier hard zijn’, had de man gezegd. ‘Anders vreten ze je levend op.’

Patrizio had zijn glas neergezet.

‘En wat is er met die werknemer gebeurd?’

‘Geen idee.’

‘Had hij een gezin?’

De man haalde zijn schouders op.

‘Waarschijnlijk. Ze hebben hier allemaal een gezin.’

Patrizio had hem aangekeken. En terwijl de ondernemer nog een glas wijn bestelde, had hij plotseling gedacht hoe aangenaam het zou zijn wanneer de man de volgende ochtend niet meer wakker werd. Die gedachte had hem niet verontrust. Wat hem verontrustte, was de tevredenheid die hij erbij voelde.

HOOFDSTUK 3 De terugkeer

Brussel, vijf jaar later

Toen Patrizio na zijn jarenlange verblijf in China opnieuw voet zette op Belgische bodem, stelde hij vast dat zijn vaderland kleiner was geworden. Niet geografisch. De afstand tussen Antwerpen en Brussel was nog altijd dezelfde, de treinen reden nog altijd met wisselend succes volgens hun dienstregeling en in de cafés werd nog even hartstochtelijk gediscussieerd over onderwerpen waarvan niemand de feiten precies kende. Maar de wereld die hij had achtergelaten, paste niet langer bij de wereld die hij in zijn hoofd had opgebouwd.

In Beijing had hij geleerd dat de werkelijkheid niet noodzakelijk samenviel met de woorden waarmee mensen haar beschreven. In China kon een glimlach een beleefde weigering betekenen, kon stilte een onderhandeling zijn en kon een schijnbaar onbeduidende opmerking meer gewicht hebben dan een formele overeenkomst. Die ervaringen hadden hem veranderd.

Hij had ook iets anders ontdekt. Hoe langer hij tussen mensen leefde, hoe moeilijker hij het vond om werkelijk van hen te houden. Hij was sociaal, charmant wanneer hij dat wilde, en beschikte over een opmerkelijk talent om gesprekken naar zijn hand te zetten. Tijdens zakelijke diners kon hij urenlang luisteren naar de persoonlijke verhalen van mensen die hem nauwelijks kenden. Hij stelde precies de juiste vragen, lachte op de juiste momenten en onthield details die zijn gesprekspartners zelf alweer vergeten waren. Maar zodra hij alleen was, verdwenen de gezichten uit zijn gedachten. Wat bleef, was de informatie. Hij herinnerde zich namen, gewoonten, zwakheden en tegenstrijdigheden met een nauwkeurigheid die hem soms zelf verbaasde.

Zijn vader had hem bij zijn terugkeer uit China ontvangen met een diner in Antwerpen. Hugo had de beste fles uit zijn kelder gehaald, maar nauwelijks naar de jaren in Beijing gevraagd. Hij wilde vooral weten welke contacten Patrizio er had gelegd, of Coppieters nog van zich had laten horen en of bepaalde mensen uit de Chinese zakenwereld hem waren bijgebleven. Bij iedere naam die Patrizio noemde, verscheen dezelfde bedaarde belangstelling in zijn vaders ogen.

‘Je praat alsof ik een marktonderzoek ben gaan uitvoeren’, had Patrizio gezegd.

‘Ik probeer alleen te begrijpen wat die jaren je hebben gebracht.’

‘En als ik zeg dat ik vooral heb geleerd dat ik mijn eigen weg wil gaan?’

Hugo had zijn glas geheven.

‘Dan zou ik zeggen dat mijn investering geslaagd is.’

Patrizio had gelachen om dat woord. Investering. Hij had er toen niets anders in gehoord dan de ironie van een zakenman die niet goed wist hoe hij vader moest zijn. Op een avond, kort na zijn terugkeer, zat hij in een restaurant in Antwerpen tegenover een vroegere studiegenoot.

‘En? Wat ga je nu doen?’ vroeg die.

‘Dat weet ik nog niet.’

‘Terug naar de advocatuur?’

‘Misschien.’

‘Je zou toch een mooie internationale carrière kunnen uitbouwen?’

‘Dat zou kunnen.’

‘Wat houdt je tegen?’

Patrizio keek naar zijn glas.

‘Ik ben niet zeker dat ik mijn leven wil doorbrengen met het oplossen van problemen die andere mensen zelf veroorzaken.’

Zijn vriend lachte.

‘Dan moet je vooral geen advocaat worden.’

Patrizio glimlachte.

‘Misschien heb je gelijk.’

Maar het was niet zijn beroepskeuze die hem bezighield. Hij dacht opnieuw aan de Chinese vrouw in Brussel. Aan haar merkwaardige voorspelling. Aan het telefoontje dat precies een week later was gekomen. Hij had in China verschillende mensen ontmoet die zich met traditionele voorspellingssystemen bezighielden. Sommige waren opmerkelijk belezen, andere verkochten vooral aan goedgelovige klanten wat die graag wilden horen. Geen enkele had hem kunnen overtuigen. En toch was er die ene voorspelling. Hij had de samenloop van omstandigheden jarenlang proberen te verklaren. Een buitengewone toevalligheid, had hij aanvankelijk gedacht. Misschien had hij onbewust signalen gegeven waaruit Lúqiāndì had afgeleid dat hij op het punt stond naar Azië te vertrekken. Misschien was het simpelweg een gewaagde voorspelling geweest die toevallig was uitgekomen. Maar waarom had ze China genoemd? Waarom niet Japan? En waarom had ze zo nadrukkelijk gezegd dat hij zeer binnenkort zou vertrekken? Die vragen waren nooit helemaal verdwenen. Drie dagen na het diner zocht hij haar telefoonnummer op. Ze herkende zijn stem onmiddellijk.

‘Patrizio.’

‘U herinnert zich mij nog?’

‘Natuurlijk.’

‘Ik ben terug uit China.’

‘Dat hoor ik.’

‘Ik zou graag opnieuw langskomen.’

‘Hebt u een vraag?’

‘Ja.’

‘Welke?’

‘Ik wil leren wat u doet.’

Aan de andere kant van de lijn bleef het stil.

‘U wilt de Yìjīng leren?’

‘Niet alleen de Yìjīng. Ik wil begrijpen hoe u tot uw voorspellingen komt.’

‘Dat is iets anders dan een consultatie.’

‘Dat begrijp ik.’

‘Het vraagt veel tijd.’

‘Ik heb tijd.’

‘En geduld.’

Hij glimlachte.

‘Daar ben ik minder goed in.’

‘Dan zullen we daaraan moeten werken.’

Ze spraken af voor de volgende dinsdag.

Toen Patrizio haar appartement binnenkwam, viel hem op hoe weinig er veranderd was. Dezelfde tafel. Dezelfde houten stoelen. Dezelfde boekenkast. Alleen de kalender aan de muur was nieuw. Lúqiāndì zette thee.

‘U spreekt nu Chinees?’

‘Ja.’

‘Hoe goed?’

Hij antwoordde in het Mandarijn.

‘我在北京生活了好几年，现在可以用中文工作，也可以用中文讨论比较复杂的问题。’
Wǒ zài Běijīng shēnghuó le hǎo jǐ nián, xiànzài kěyǐ yòng Zhōngwén gōngzuò, yě kěyǐ yòng Zhōngwén tǎolùn bǐjiào fùzá de wèntí.
Ik heb verschillende jaren in Beijing gewoond. Inmiddels kan ik in het Chinees werken en ook ingewikkeldere onderwerpen bespreken.

Ze knikte goedkeurend.

‘那我们就用中文上课。’
Nà wǒmen jiù yòng Zhōngwén shàngkè.
Dan zullen we de lessen in het Chinees geven.

Patrizio ging zitten.

‘Hoeveel tijd heb ik nodig om uw methode te leren?’

‘Dat hangt van u af.’

‘Een jaar?’

Ze schudde het hoofd.

‘Twee jaar?’

‘Misschien leert u na twee jaar de berekeningen correct uitvoeren.’

‘En daarna?’

‘Dan moet u leren begrijpen wat u berekend hebt.’

‘Hoeveel jaren?’

‘Vijf. Misschien langer.’

Hij keek haar ongelovig aan.

‘Vijf jaar?’

‘U hebt rechten gestudeerd. Hoelang heeft dat geduurd?’

‘Vijf jaar.’

‘En kende u na die vijf jaar alles over het recht?’

‘Natuurlijk niet.’

‘Waarom verwacht u dan dat een oude Chinese traditie eenvoudiger is?’

Hij kon daar weinig tegen inbrengen. Ze nam een schrift uit de kast.

‘Voor we beginnen, moet ik u iets vragen.’

‘Wat?’

‘Waarom wilt u dit leren?’